

Macht en mispelbloemen

DE ARENBERGS

Leuven belicht dit jaar in verschillende tentoonstellingen, lezingen en concerten de oude band tussen de familie Arenberg, de stad en de universiteit. Een expo in de universiteitsbibliotheek zal de kastelen van de Arenbergs in hun context plaatsen. M - Museum Leuven toont de kostbare en/of charmante overblijfselen van de bewogen hertogelijke geschiedenis.

Uit de kunstcollectie van de Arenbergs: Peter Paul Rubens, *Jonge vrouw met krullen*, ca. 1618-1620, olieverf op paneel, 67 x 52,4 cm
DR. ARMAND HAMMER COLLECTION, LOS ANGELES

DUIZEND JAAR FAMILIEGESCHIEDENIS Het wapenschild van de familie Arenberg bestaat uit drie gouden mispelbloemen op een rood veld. Een poëtisch beeld, verbonden met een oude legende. In de tiende eeuw zou de bisschop van Luik een zekere ridder Hartmann van Arburg (Arenberg) op veldtocht naar Hongarije hebben gezonden. Hartmann vocht er aan de zijde van koning Hendrik I de Vogelaar. In de slag bij de rivier de Unstrut (15 maart 933) werd Hartmann dodelijk verwond. Hij slaagde erin zich tot onder een mispelboom te slepen. Drie mispelbloemen vielen neer op zijn schild, dat rood zag van zijn eigen bloed. Toen koning Hendrik voorbijkwam, verleende hij de stervende Hartmann als familiewapen dit schild met drie mispelbloemen. Nog mooier is de these van een Franse onderzoeker, die de naam Arenberg terugvoert op een jonge edelvrouw uit een Frankisch geslacht. Zij heette Arenberga. Haar graf is in 1821 ontdekt in het Bourgondische stadje Briord. Arenberga overleed op 25 mei 501. Haar naam bleef met haar nazaten verbonden, tot we deze nazaten in de elfde eeuw zien optreden als burggraven van Keulen. De geest van Arenberga bleef vaardig over de familie, die haar naam op cruciale ogenblikken via de vrouwelijke lijn overerfde. Zo werd Margaretha van der Mark in de zestiende eeuw de stammoeder van de huidige Arenbergs.

Een gedocumenteerde familiegeschiedenis van 1.000 en misschien wel 1.500 jaar: het is een voorbeeld van de stabiliteit van Europa, gevestigd op het schrift. Enkel in Rome vinden we misschien nog oudere families, bijvoorbeeld die van het prinselijk geslacht Massimo, die hun oorsprong terugvoeren op de antiek-Romeinse *gens Fabia*. De legende over Hartmann van Arburg wijst in elk geval op een belangrijke bron van Arenbergs aanzien: het prinsbisdom Luik. De familie Arenberg verwierf haar grootste prestige in de zestiende eeuw, maar dat prestige kwam niet uit de lucht vallen. In Arenberg vloeien immers oudere familielijnen samen. Die van het sinds de middeleeuwen vooraanstaande geslacht Van der Mark, machtig in Luik, en die van het geslacht Croy, hoge Nederlandse adel uit het tijdperk van de Bourgondische hertogen.

SOLDATEN, DIPLOMATEN, ONDERNEMERS Mensen leer je het beste kennen van aangezicht tot aangezicht. De eerste zaal van de expo in M - Museum Leuven bevat een rijke collectie familieportretten, van erfdochter Margaretha van der Mark in de zestiende eeuw tot hertogin Engelbert-Marie van

(Toegeschreven aan) Frans Pourbus de Jonge, *Familieportret Karel van Arenberg en Anne van Croÿ met vijf van hun twaalf kinderen*, ca. 1593, olieverf op doek, 227 x 223 cm
 KU LEUVEN, KUNSTPATRIMONIUM

Arenberg, geboren Hedwige de Ligne, aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog. Deze hertogin gaf haar voornaam aan de Hedwigepolder, bekend van de nieuwsberichten. In de centrale vitrines liggen de belangrijkste documenten van de familie. Er is de akte waarmee keizer Maximiliaan II in 1576 van het leen Arenberg in de Eifel een rijksvorstelijk graafschap maakte (een gebied waar de landheer of landvrouw soevereine rechten had en eigen munten sloeg). Daardoor mocht Margareta van der Mark zich voortaan prinses-gravin noemen, net als haar zoon Karel van Arenberg prins-graaf werd. In 1644 volgde een bonus: Arenberg werd een hertogdom. In 1612 had de familie ook al het hertogdom Aarschot geërfd, dankzij het huwelijk van Karel van Arenberg met Anne van Croÿ.

Soldaat, diplomaat en ondernemer waren de drie favoriete beroepsgroepen van de Arenbergs. Ze vochten in de Tach-

tigjarige Oorlog, onderhandelden vredesverdragen, legden grote polders aan op de huidige Belgisch-Nederlandse grens, beheerden bossen die nu nog groene longen vormen in het Brabantse landschap en belandden uiteindelijk ook (in de Franse tak) aan het hoofd van de firma die het Suezkanaal uitgroef. Een Brussels wandtapijt en een portret naar Van Dyck horen bij zo'n palmares, net als zeventiende-eeuwse albums met geschilderde gezichten op alle domeinen die men bezat (de unieke albums de Croÿ), een kunstcollectie met Veronese en Jordaens, plus vermeldingen in de werken van de Franse schrijvers Saint-Simon, Voltaire en Marcel Proust. In Museum Leuven zijn voor het eerst sinds een eeuw ook de drie fantastisch gedetailleerde stadsgezichten uit het familiebezit weer samengebracht. Jan Baptist Bonnacroy schilderde in de tweede helft van de zeventiende eeuw een *Gezicht op Brussel*, een *Gezicht op Antwerpen* en een *Gezicht op Amsterdam*. Deze drie schilderijen hingen in het Driestedensalon van het kasteel van Heverlee en vormen nu een van de kroonjuwelen van de tentoonstelling.

Anoniem, *De ondertekening van het Verdrag van Londen in 1604* (Karel van Arenberg als derde in de linkse rij), ca. 1604, olieverf op doek, 205,7 x 268 cm
NATIONAL PORTRAIT GALLERY, LONDEN

DE BLINDE HERTOG De expo in M - Museum Leuven laat je kennismaken met een bijzonder en vaak wat verborgen stuk geschiedenis. Je kunt er de prenten bewonderen die Romein de Hooghe in 1685 maakte van het kasteel en park van Edingen, het lievelingsverblijf van de Arenbergs en inspiratiebron voor Versailles en de tuinen van het Loo. Het Arenberg-archief (ACA) in Edingen, een wetenschappelijke stichting van de familie, stelde verschillende kostbare documenten ter beschikking. Daarnaast is er het toch wel inspirerende verhaal van 'de blinde hertog' Lodewijk-Engelbert (1750-1820). Hij werd blind op zijn vijftienvijftigste na een jachtongeval, maar slaagde erin normaal te blijven functioneren en zelfs een kunstverzamelaar te zijn, dankzij de beschrijvingen die vertrouwenspersonen hem gaven van de kunstwerken. De blinde hertog steunde ook het wetenschappelijk werk aan de universiteit van Leuven, met name het onderzoek van Jan Pieter Minckelers naar steenkoolgas. In M - Museum Leuven kun je zelfs enkele kostuums van Lodewijk Engelbert zien,

klassieke driedelige *habits à la française*, naast enkele mooie jurken van de dames en verschillende toneelkostuums. De Arenbergs hielden van muziek en theater en lieten in al hun kastelen kleine theaters inrichten waar acteursgezelschappen optreden maar, in besloten kring, ook leden van de familie zelf. Hun muziekbibliotheek was een van de rijkste van de Lage Landen en niet lang geleden zijn er nog onbekende aria's van Vivaldi in teruggevonden. In het museum kun je de partituren bekijken.

De Tachtigjarige Oorlog, de Franse Revolutie en het sekwesteren na de Eerste Wereldoorlog leidden tot moeilijke momenten voor de Arenbergs, maar Leuven illustreert dit najaar ook de veerkracht van een Europese familie.

LEEN HUET

INFO – [Festival vijf eeuwen Arenberg in Leuven](#) – Van 20 oktober 2018 t.e.m. 20 januari 2019 – Tentoonstellingen [Macht en Schoonheid. De Arenbergs](#) in M-Museum Leuven en [Adellijk wonen. Het Kasteel in Heverlee, van Croÿ tot Arenberg](#) in de Universiteitsbibliotheek, van 26 oktober 2018 t.e.m. 20 januari 2019 – www.arenbergleuven.be

BEKNOPTE BIBLIOGRAFIE – Hertog [Jan-Engelbert] van Arenberg, *De heren, prinsgraven en hertogen van Arenberg*, in M. Derez e.a. (eds.), *Arenberg in de Lage Landen*, Leuven, 2002, p. 13-51. – W. Bürger, *Galerie d' Arenberg à Bruxelles. Avec le catalogue complet de la collection*, Parijs-Brussel-Leipzig, 1849. – M. Derez (ed.), *De blinde hertog. Louis Engelbert van Arenberg en zijn tijd. 1750-1820*, Leuven, 1996. – X. Duquenne, *Le voyage du duc d'Arenberg en Italie en 1791*, Brussel, 2013. – B. Goujon, *Les Arenberg. Le Gotha à l'heure des nations (1820-1919)*, Parijs, 2017. – Margaretha von der Marck (1527-1599). *Landesmutter. Geschäftsfrau und händlerin. Katholikin. Eine gefürstete Gräfin in einer Zeit grosser Umbrüche*, Essen, 2013. – C. de Renaix, *Charles de Ligne, prince d'Arenberg, et Anna de Croÿ, duchesse d'Aerschot, fondateurs du couvent des capucins d'Enghien*. I-II, Brussel, 1921-1924. – De hertogen: www.arenbergfoundation.eu/nl/history/house/index.html

Extra OKV-themanummer

OKV publiceert een extra themanummer over de tentoonstellingen [Macht en Schoonheid. De Arenbergs](#) in M-Museum Leuven en [Adellijk wonen. Het Kasteel in Heverlee, van Croÿ tot Arenberg](#) in de Universiteitsbibliotheek. OKV-abonnees betalen € 10,00 per exemplaar (inclusief verzendkosten). Maak gebruik van het overschrijvingsformulier bij dit nummer of stort op rekening BE67 4480 0073 6187 met vermelding 'Arenberg'.

